

אוניברסיטת תל-אביב
הפקולטה לאומנויות ע"ש יולנדה כץ
החוג לאומנות התאטרון
הקורס: קולוקוויזום – על כותרת ויצירה באומנויות
המרצה: פרופ' חנה שקולניקוב

שם המחזה "מותו של סוכן" כמצביע על חייו של וילי לומן

מגישה: דורית ברנבוים
ת.ז: 027466978
תואר שני, מסלול עיוני
תאריך: 23.1.05

ליצירות כגון תמונות, סיפורים, מחזות והצגות יש כותרת, כפי שלאנשים יש שמות. אנו מתוודעים אל כותרת של מחזה, עוד לפני שאנו קוראים את היצירה. בשל כך, הכותרת יוצרת אצלנו ציפיות לגבי היצירה ומכוונת אותנו, בדרך כלל, אל הנושא המרכזי שלה. מאמר זה בא לטעון כי במחזה "מותו של סוכן" מכון אותנו ארתור מילר אל תהליך המוות, של וילי לומן, כאל הנושא המרכזי של המחזה. טענה זו מסתמכת על ההתרחשויות הדרמטיות שבמחזה ויותר מכך על האמצעים האומנותיים, כפי שהם באים לידי ביטוי בהפקה הראשונה של המחזה, אשר עיצבה את הערות הבימוי של "מותו של סוכן".

הכותרת של המחזה מייחסת חשיבות לחייו של הסוכן-נוסע, גיבור המחזה. מילר כתב כי, הבחירה בסוכן-נוסע כדימוי מרכזי של המחזה הייתה, מלכתחילה, בחירה בדימוי היכול להכיל בתוכו את הרעיון כי בחיים הדברים אינם מתקיימים זה אחר זה, אלא הכל מתרחש בו-זמנית. מה שעושה האדם בעברו משפיע ומעצב את ההווה שלו¹. בדבריו אלו, מצביע מילר על העובדה כי עברו של וילי לומן, כפי שמשקף מתמונות ההיזכרות במחזה, משפיע על ההווה שלו – הווה אשר מסתיים בהתאבדות. ההווה של וילי לומן יוגדר, במאמר זה, תהליך מותו והוא הנושא המרכזי של המחזה. דבריו של המבקר ויליאם הוקינס מעידים על כך באומרו כי המחזה "עוסק בתהליך נפילתו של אדם, תהליך אשר שורשי ההרס שלו נמצאים בנפשו"².

שמו המקורי של המחזה היה: "The Inside of his Head" – מטרתה של כותרת זו היא, כפי שמילר אומר: "להבין כי מוחו של וילי מכיל בתוכו סתירות רבות"³. כותרת זו מצביעה על התהליך הפנימי שחוה וילי לומן, תהליך זה השפיע על ההחלטות שלקח וילי בחייו, בחירות אשר השפיעו על אורח חייו בהווה והובילו אותו אל תהליך מותו.

מילר אמר שהוא כתב את המחזה כדי "לראות מה קורה כאשר לאדם אין אחיזה או היכולת לאחוז בחיים משום שאין לו תחושה לגבי הערכים שיובילו אותו בחברה"⁴. באמירתו "לאדם אין היכולת לאחוז בחיים" הוא מצביע על גיבור שאין באפשרותו למצות את החיים. בקראו למחזה, בשמו הנוכחי, הוא מכון את קריאתנו לחייו של הגיבור כנושא המרכזי. במקרה זה, חייו של הגיבור ש"הותירו אותו חלול" הם תהליך מותו – תהליך שהחל כבר בצעירותו, כאשר החל ללכת אחר חלומותיו "הלא נכונים", כפי שאומר ביף על אביו "היו לו את החלומות הלא נכונים. כולם היו לא נכונים".

1. מצוטט בתוך Gerald Weales, עמ' 15 (תרגום שלי)

² Gerald Weales, p. 202

3. מצוטט בתוך Gerald Weales, עמ' 155 (תרגום שלי)

4. מצוטט בתוך Dennis Welland, עמ' 44 (תרגום שלי)

המחזה "מותו של סוכן" הועלה לראשונה בברודוויי, בשנת 1949. את ההצגה ביים איליה קאזן, מעצב הבמה היה ג'ו מילזינר והמפיק היה קרמיט בלומגארדן. יוצרים אלו, יחד עם ארתור מילר, הם שעיצבו, לא רק, את ההתרחשות הבימתית אלא גם את הוראות הבמה, המתוארות בטקסט הסופי של המחזה. מילר החל לכתוב את המחזה ב-1946, גרסתו הראשונה הוגשה לבמאי ב-1948 והמחזה הוצג לראשונה ב-10 בפברואר, 1949.

במחזה שזורים תיאורים רבים ומפורטים של האמצעים האומנותיים השונים. הוראות במה אלו מתייחסים בעיקר לתפאורה, לתאורה ולמוסיקה ומובעים, פעמים רבות, באופן מטפורי-סימבולי, כיאה לתיאורים אקספרסיוניסטיים. האמצעים האומנותיים מתוארים באופנים שונים לאורך המחזה. השינויים, שעוברת התפאורה, למשל, מאירים את הדרך שעובר הסוכן-נוסע וילי לומן, בתהליך מותו.

התפאורה

לפני העלאת המחזה אמר מילר:

הפתרון של התפאורה למחזה זה חייב להיות יצירתי ופשוט. אני לא יודע את התשובה, אך העיצוב חייב להיות כזה שיגרום למחזה לזרום באופן קל ופשוט⁵.
החזון של מילר לתפאורה של "מותו של סוכן" היה הרבה פחות מפורט מאשר החזון שלו לגבי הדמויות. הוא ציין כי,

התפיסה הראשונה שלו לגבי התפאורה הייתה כזאת ששמרה על הרעיון שהמחזה מתרחש בתוך ראשו של וילי לומן. אולם ככל שהמחזה התגבש מילר שינה את תפיסתו לטובת תפאורה מינימליסטית שאותה תאר כ"ללא תפאורה בכלל"⁶.

תפיסתו של מילר מעידה על רצונו להפנות את תשומת לב הצופים להתרחשויות שבתוך ראשו של וילי לומן. יחד עם שם המחזה מצביעה תפיסה זו על חשיבות התהליכים הנפשיים שחווה גיבור המחזה. תהליכים אלו הם המעצבים את תהליך מותו.
המינימליזם של התפאורה, כפי שהתגבשה, בסופו של דבר, מאיר על שאר המרכיבים של המחזה, כולל הכותרת, כמייצגים דברים נרחבים ומשמעותיים יותר מאשר הפרשנות הפשוטה הנראית על פני השטח.

קאזאן, במאי ההצגה, תיאר את המחזה הראשוני כמחזה המחכה לפתרון של בימוי. קריאות רבות של המחזה, דיונים עם הבמאי ועם המחזאי, הובילו את מיילזינר לעיצוב המאופיין באלמנטים אבסטרקטיים וסימבוליים יותר מאשר ריאליסטיים. הבמה הייתה מינימליסטית

5. מצוטט בתוך Gerald Weales, עמ' 187 (תרגום שלי)
6. מצוטט בתוך Murphy b, עמ' 10 (תרגום שלי)

והאביזרים שהשתמשו בהם היו רק אלו ההכרחיים לעלילה. התאורה עוצבה גם היא בגישה
זו - היא בעיקר שמה דגש על האביזרים המעטים שהיו על הבמה.

לאחר שקרא מיילזינר את המחזה הוא אמר:

הסמל היוזואלי החשוב ביותר, במחזה זה, הוא ביתו של וילי לומן, הוא הרקע האמיתי של סיפור המחזה. הבית חייב להיות המקום המרכזי ושאר האזורים יעוצבו על-ידי אלמנטים סמליים אשר אפשר להוציאם ולהכניסם לבמה, מבלי להשפיע על אזור המשחק המרכזי – כך תושג האווירה הזורמת, שהבמאי רצה⁷.

האלמנט הריאליסטי הבולט בתפאורה היה בית בן שתי קומות, הנמצא במרכז הבמה. האלמנטים הסימבוליים באו לידי ביטוי בתקרה המסומנת על-ידי קווי מתאר בלבד ובקירות דמיוניים החוצים את הבית ויוצרים את תחום החדרים השונים [ראה נספח א']. הבניינים הגבוהים שברקע יצרו תמונה כמעט אבסטרקטית. בניינים אלו הוצגו על-ידי הקרנות תאורה היוצרות תחושה של בניינים המאיימים על הבית השברירי [ראה נספח ב']. גם העלים הנושרים הוצגו, באותו האופן, על-ידי התאורה.

הגרסה הסופית של המחזה נפתחת בתיאור הבא:

לפנינו ביתו של הסוכן-נוסע. אנו מודעים לתבניות הגבוהות, הזוויתיות שמאחורינו, המקיפות אותו מכל עבר --- כשעולה האור קצת יותר, מתגלית חומה מוצקת של בתי דירות גבוהים, הסוגרים על הבית הקטן, הנראה שברירי --- המטבח שבמרכז נראה ממשי למדי, כי מצויים בו שולחן - מטבח ושלושה כסאות --- כל התפאורה – ולעיתים רק חלקים ממנה – שקופה חלקית. קו הגג של הבית הוא חד-ממדי: מתחתיו ומעליו אנו רואים את בתי הדירות הסמוכים (עמ' 5-6)⁸.

תיאור זה מדגיש את הבניינים הגבוהים והזוויתיים, הסובבים את בית משפחת לומן. בניינים אלו יוצרים תחושה של איום וסגירות. האור העולה חושף תחושה חזקה עוד יותר של איום מאחר והבית "נראה שברירי". לכך מתווספת שקיפות המאפשרת לראות את הבתים המאיימים שמסביב.

הבית, במחזה זה, אינו מתואר כמקום משכנו של אדם אלא כמקום תלוש אשר וילי לומן אינו יכול למצוא בו את מקומו. וולאנד טוען כי,

וילי לומן אינו יכול לבודד את עצמו מבחינה ביתית. הוא אינו יכול לגור בבידוד, בפרברים של עיירה אמריקנית, אך כאשר התאורה מאירה על התפאורה, אנו רואים קימור ברור

⁷ Murphy b, p.17

⁸ ארתור מילר, עמ' 5-6

וחד משמעי של בתי דירות מסביב לבית השברירי, הקטן והריק אשר נשאר ברור עד למערכה האחרונה. הלחצים המאיימים של העולם החיצוני יהפכו את השבריריות של בית זה לאינטנסיביות יותר, לאורך המחזה, עד שלבסוף הם יהרסו אותו כליל⁹.

תאור הבית משקף, בדרך כלל, את הדמויות הגרות בו. הכותרת, של המחזה, מצביעה על וילי לומן כדמות המרכזית של המחזה. תאור הבית, אם כן, משקף את דמותו של הגיבור, שקיפותו ושבריריותו של הבית מצביעים על חייו השברירים של וילי לומן. ביתו, של וילי, אינו רק בעל משמעות סימבולית, אלא הוא אף משמש חלק מן העלילה וגורם המשפיע על בחירותיו של וילי, כאשר החרדה מתשלומי המשכנתא על הבית, משפיעה על וילי בבחירתו הסופית להתאבד.

המבקר וולאנד טוען כי,

הבית עצמו הוא גם דמות במחזה. התפאורה של הבית חשופה לאורך כל המערכות בהצגה. תפאורה זו שומרת על פנימיות השלמה לאורך המחזה, אשר ניתן לראות אותה כמשקפת את מערכת היחסים הסוערת במשפחה¹⁰.

התפאורה משקפת לא רק את מערכת היחסים בין הדמויות אלא את חייו של וילי לומן. הבית מתחיל את המחזה בהיותו "שקוף" וכך גם וילי לומן אשר תהליך מותו החל עוד בטרם תחילתו של המחזה. מילר יוצר קשר המתבסס על סמליות בין וילי לביתו – קשר הנמשך לאורך כל המחזה. ניתן לשאר כי תהליך מותו של לומן החל עם קניית הבית לפני: "עשרים וחמש שנה" (עמ' 71).

התפאורה במחזה משקפת את תהליכי נפשו של וילי לומן, לא רק על-ידי עיצוב פנים הבית אלא גם על-ידי עיצוב החוץ. התבניות הגדולות והזוויתיות המקיפות את הבית השברירי, נעלמות בסצינות ההיזכרות ומוחלפות בעלים: "בתי הדירות נעלמים, וכל הבית והסביבה מתכסים בעלים" (עמ' 24). במקום אחר במחזה מציין מילר: "העלים של אור-היום מופיעים ומכסים את הכל" (עמ' 136). מילר, מצד אחד, מתאר בית שאין סביבו איום של בתי דירות אחרים, ומצד שני הוא משתמש בעלים. השימוש שעושה מילר בעלים מייצגים את עונת הסתיו שלפני החורף. העלים, בהקשר לשם המחזה, נתפסים כאיום "חורף" המטפורי העתיד לבוא. אם החורף הוא המוות בסוף המחזה, העלים מייצגים את העבר כתחילתו של תהליך המוות [נספח ג].

⁹ Dennis Welland, P.44-45

¹⁰ Dennis Welland, P. 45

התאורה

תהליך מותו של וילי לומן בא לידי ביטוי גם באופן השימוש בתאורה. המחזה נפתח בתיאור - "רק אורם הכחול של השמיים מאיר את הבית ואת קדמת הבמה: השטח המקיף אותם קורן בזהירות, זועם, כתום" (עמ' 5). מילר משתמש בדימוי אלים ומפחיד היוצר תחושה של איום. איום זה השפיע על החלטותיו של וילי לומן ועיצב את תהליך מותו.

מילר משתמש בתיאורים אקספרסיוניסטיים, בדימויים השייכים לעולם המוות ובמילים המצביעות באופן ישיר על קיומו של תהליך – ביטויים כגון האור דועך, האור גוע, האור מתחיל להאיר. דוגמאות אלו קיימות לכל אורך המחזה: "האורות בחדרם מתחילים לדעוך" (עמ' 23); "האור על וילי דועך. תנור הגז מתחיל להאיר מעבר לקיר המטבח, ליד המדרגות. להבה כחולה מתחת לפחמים האדומים" (עמ' 66); "האורות דועכים על המסעדה" (עמ' 108); "האור עוקב אחריו" (עמ' 116); "האורות באזור זה גועים. --- האור עולה בהדרגה על המטבח הריק". (עמ' 121). האור מקבל משמעות מטפורית בתהליך הידרדרותו של וילי.

באמצע המערכה השנייה בוחר מילר לשלב עוד יותר בין התפאורה לתאורה, בתארו: "אורם של העלים הירוקים מטיל כתמי אור על הבית, האפוף תחושה של לילה וחלום" (עמ' 108). הבית, המשקף את נפשו של וילי, אינו נראה בבירור והאור, המחליף את העלים, יוצר שטוש זה. הבית, כפי שצוין, מייצג את חייו של וילי והאור מדגיש את השינויים שחווה הגיבור במהלך חייו.

מבחינת התאורה שיאו של המחזה נראה בסופו, כאשר מילר מציין "האור שעליהם גוע, ועולה על מרכז הרחבה, ברגע שוילי פוסע לתוכה. הוא מחזיק בידיו פנס-כיס --- הוא מואר באור לילה כפול" (עמ' 124). האור במרכז הרחבה מאיר את וילי ממקור חיצוני, כפי שהקהל רואה אותו ופנס הכיס מייצג את פנים נפשו. אור הלילה הכפול מעיד כי תהליך המוות נמצא קרוב לסימומו. התהליך יסתיים ברגע שהגיבור יכבה את פנס הכיס.

המבקרת מרפי כותבת כי "בטיוטה הראשונה כל סצינה נגמרה עם עמעום האורות עד לחושך מוחלט"¹¹. בגרסה הסופית של המחזה קיימת תחושה של זרימה מסצינה לסצינה כאשר זרימה זו נובעת מחוסר הבחנה ברור מתי סצינה מתחילה ומתי נגמרת. תחושה זו תורמת לתפיסתנו את ההתרחשויות כאירועים המתרחשים בתוך ראשו של וילי, משום שהקשר בין

¹¹ Murphy b, p.44

הסצינות הוא פעמים רבות אסוציאטיבי. אסוציאציות אלו מצביעות על הרגשותיו ותחושותיו של וילי בהווה ובעבר.

מוסיקה ואפקטים קוליים

המוסיקה המקורית למחזה נכתבה על-ידי אלכס נורת' ובניגוד לשאר האלמנטים, היא עוצבה על-ידי מילר כבר בטיוטה הראשונה ולא נעשו בה שינויים משמעותיים, במהלך החזרות. התאטרון עמד בפני בעיה משום שלא העסיק נגנים אך לבסוף נשכרה רביעייה קאמרית אשר ניגנה במהלך ההצגות. המוסיקה שולבה עם שינויי התאורה והובילה את הקהל לעברו של וילי בכל פעם שהוא חולם בהקיץ.

קיימים במחזה שלושה מוטיבים מוסיקאליים מרכזיים:

המוטיב הראשון הוא צליל חוזר ונשנה של חליל, בווריאציות שונות. המחזה מתחיל עם התיאור: "נשמעת נעימה, המנוגנת בחליל. היא קצרה ועריבה, ומספרת על ירק, עצים ואופק" (עמ' 5). ירק, עצים ואופק מתקשרים לצמיחה ולהתחדשות – נושא שהוא מנוגד לכאורה לכותרת המחזה המתמקדת במותו של הסוכן.

המוטיב הראשון הוא צליל חוזר ונשנה של חליל, בווריאציות שונות. החליל מלווה את וילי לזמן ברגעי המשבר, באותם רגעים הוא חווה את מותו הקרב. הקשר של וילי לחליל מסתבר במהלך המחזה, כאשר וילי מספר על הזיכרון היחיד שיש לו מאביו, שהיה מוכר חלילים נודד (עמ' 45). החליל מתקשר, בדיעבד, למוות ומייצג את השלמות האישית אליה שואף וילי. תהליך מותו החל כאשר הבין שהוא לעולם לא יוכל להשיג שלמות זו.

המוטיב השני הוא המוסיקה המלווה את בן – אחיו המת של וילי: "הדוד בן--- נכנס--- נשמעת המוסיקה של בן" (עמ' 41); "וילי מביט בוהה בחלל. תשוש. עתה נשמעת המוסיקה- המוטיב המוסיקאלי של בן- תחילה ממרחק, ואז קרוב יותר ויותר" (עמ' 82); "נעימתו (של בן) המוסיקאלית מתחילה להישמע, מעוררת פחד" (עמ' 133).

ההזיות של וילי, בהן מופיע בן, זוכות למוטיב מוסיקאלי, אך מילר אינו מאפיין מוטיב זה. בן מייצג את ההצלחה החומרית אליה שואף וילי לזמן והמוסיקה המלווה אותו מדגישה את כובד המשקל שמעניק וילי להצלחה זו. חוסר היכולת לממש את שאיפותיו מצביעה על חוסר היכולת לממש את החיים וחוסר מימוש החיים הוא תחילתו של המוות הנפשי. מוות נפשי זה מסתיים במותו של הגיבור, בסוף המחזה, כאשר בן הוא המוביל אותו אל העולם הבא.

המוטיב השלישי מתקשר לדמותם של הבנים בצעירותם "ברנרד הצעיר פורץ פנימה. נשמעת המוסיקה העליזה של הנערים" (עמ' 85); "נשמעת המוסיקה העליזה- מוטיב הבנים" (עמ' 126). מוסיקת הבנים מאופיינת כמוסיקה עליזה ושמחה. שמחת החיים שיש לנערים

בצעירותם אינה מלווה אותם בבגרותם - בעזרת המוסיקה העבר מקבל פרשנות חיובית מול ההווה והעתיד לבוא. המוסיקה העליזה מדגישה את שמחת החיים שהייתה לוילי בעבר אך ברגע ש"המוסיקה גוועת"(עמ' 85) אנו עדים לכך שההתרחשויות המתוארות הן שהובילו אותו אל הדעיכה הנפשית שלו.

מילר משתמש בתיאורי מוסיקה נוספים אשר תפקידם לתאר את תחושותיהן של הדמויות ובעיקר תחושותיו והרגשותיו של וילי לומן. אחת הדוגמאות לכך היא כאשר מילר כותב: "כל האורות כבים. פתאום נשמעת מוסיקה צרודה וזוהר אדום מאיר מאחורי המסך מימין" (עמ' 96). המוסיקה הצרודה מסמלת את המסעדה שבה נפגש וילי עם בניו. ניכר על-פי אופי המוסיקה כי התקווה שיש לוילי ממפגש זה לא תבוא לידי מימושה. דוגמא נוספת נמצאת בסוף המחזה, בדיאלוג בין וילי לביף: "צליל חצוצרה בודד, צורם" (עמ' 107). תיאור זה מתקשר להבנת מערכת היחסים ביניהם – למרות שוילי מבין שביף אוהב אותו תחושת הבדידות מתגברת ומודגשת על-ידי המוסיקה ואנו מבינים כי גם אהבתם לא תשנה את תהליך מותו של הגיבור.

המוסיקה, השונה באופייה משאר המוסיקה במחזה, היא המוסיקה המאפיינת את פגישותיו של וילי עם המאהבת שלו. מוסיקה זו מתוארת כ"מוסיקה קמאית-פראית המלווה את שיחתם" (עמ' 115). המוסיקה הפראית מצביעה על הפראיות של וילי ואולי על רגע ה"חיות" היחיד של וילי, בעבר.

חיוו של וילי לומן מגיעים לידי סיומם על-ידי אפקט קולי:

לפתע עוצרת אותו מוסיקה רפה וחדה, העולה ומתגברת, כמעט עד לצרימה בלתי נסבלת--- נשמע קול מכונית המותנעת ופורצת קדימה בכל המהירות --- בעוד המכונית מתרחקת במהירות 'מתנפצת' המוסיקה בקול רעש, ההופך לפעימה רכה של מיתר בודד של צ'לו --- המוסיקה הפכה למארש אבל (עמ' 136-135).

אנו מבינים שוילי לומן התאבד רק על-פי תיאור המוסיקה.

המוסיקה מלווה את חיוו של וילי לומן, לכל אורך המחזה, מאפיינת את בדידותו, את חוסר הצלחתו, את איבוד התקווה להצלחה כלכלית ולבסוף את מותו. המוסיקה מתחילה בצליל החליל המייצג את אביו המת של וילי לומן, ממשיכה במוטיב של אחיו המת ומסתיימת במותו של הגיבור. המוסיקה מדגישה את נוכחות המוות בחיוו של וילי המוביל אותו אל תהליך מיתתו שלו.

תלבושות

בניגוד למרכיבים התאטרליים האחרים, ארתור מילר אינו שם דגש על תיאור התלבושות. התיאור המשמעותי ביותר, במחזה, מתייחס לדמותו של בן: "הדוד בן, נושא מזוודה ומטריה" (עמ' 41). המזוודה מצביעה על היותו עובר ממקום למקום והמטריה מגנה עליו מפני "הגשם" העתיד לבוא ואכן הוא המעניק מחסה לילי בסוף המחזה, ומוביל אותו אל המוות הבלתי נמנע.

אפיון דמויות

מילר מתעכב ומתאר את התנהגותן של הדמויות כהתנהגות המצביעה על מצבו הנפשי של וילי לומן. אחת הדוגמאות לכך היא תיאור התנהגותו של הגיבור, בתחילת המחזה: תשישותו ניכרת גם בשעה שהוא חוצה את הבימה אל עבר דלת הכניסה של הבית. הוא מסובב את המפתח במנעול הכניסה, נכנס למטבח, ושומט ארצה בהקלה את משאו, שהכאיב לכפות ידיו. אנחה קצרה נפלטת משפתיו- משהו כמו 'או אלוהים' או 'תודה לאל' (עמ' 6).

ארתור מילר מתאר באופן ברור את וילי כעייף, תשוש וסובל. כאשר אנו מקשרים זאת לשם המחזה ברור לנו שמצבו של וילי לומן לא ישתפר אלא רק ילך ויחמיר. התיאור מאיר את הכותרת ומצביע על כך שהמחזה עוסק בתהליך מיתתו של הגיבור.

מילר כותב הערות נוספות המאירות את מצבו הנפשי של וילי מנקודת הראייה של הדמויות האחרות. כך למשל הוא כותב על לינדה: "בשמעה את וילי, הנמצא מחוץ לחדר השינה; קוראת בנימימת-חרדה - וילי!" (עמ' 7). אופן התנהגותו של צ'ארלי מתואר כך: "יש בכל מה שהוא אומר נעימת רחמים. עתה נוספה אליה גם חרדה" (עמ' 38). החרדה שהחלה אצל לינדה ממשיכה אצל צ'ארלי השכן ודרך עיניהם אנו עדים לגסיסתו הנפשית של וילי לומן. כמו לינדה, צ'ארלי ושאר הדמויות גם הצופים עדים לתהליך מותו של גיבור המחזה.

נקודת המוצא של המאמר היא כי מחזה נכתב לשם הצגתו וללא הצגתו אין הקריאה שלו שלמה. המרכיבים התאטרליים ויישומם בפועל הם שיוצרים את גרסתו השלמה של המחזה. המרכיבים הבימתיים של "מותו של סוכן" עוצבו בתהליך העבודה על ההפקה הראשונה, הושפעו מן הטקסט והגיעו, כפי שצוין, לידי גיבושם הסופי בעבודה משותפת של הבמאי, המעצב והמחזאי.

התפאורה, התאורה והמוסיקה מצביעים על תהליכי נפשו של וילי לומן ומעוצבים בהתאם לתהליכי חייו. תהליכים אלו הם העיקר במחזה ובאמצעותם מובע הרעיון המרכזי של המחזה, רעיון המופיע במובלע בכותרת המחזה – "מותו של סוכן". הכותרת אינה מתייחסת אל ההתאבדות, המתרחשת בסוף המחזה, כאל הדבר המרכזי במחזה אלא מאירה את

תהליך חייו של וילי לומן, אשר הוביל אותו להתאבדות זו. הכותרת חושפת לפנינו את סיום חייו הטראגי של הגיבור, עוד לפני תחילת ההצגה, אך העניין במחזה נשמר משום שאנו עוקבים אחר ההתרחשויות המובילות את וילי לומן אל מותו. התרחשויות אלו הן תהליכי חייו והן גם תהליכי מותו.

הכותרת של המחזה לא נבחרה באופן שרירותי וחשיבותה עולה לנוכח העובדה שמילר לא הסכים לשנותה, למרות הפצרות התאטרון בברודוויי, שחשש, כנראה בשל אמונה תפלה, להעלות הצגה שבכותרתה מופיעה המילה מוות. החשש היה שזה יוביל לחוסר הצלחת ההצגה או אל מותה של ההצגה, כפי שזה יכול להוביל גם אל מותו של התאטרון. מילר לא הסכים לשנות את שם המחזה, למרות הצעות שונות ומגוונות שהועלו בפניו, כמו הצעתו של המפיק בלומגרדן, שחשב שעדיף לתת להצגה את השם "Free and Clear". הכותרת שהציע בלומגרדן נבעה, כנראה, משיקולים שיווקיים בלבד ואין היא תואמת את הנושא המרכזי של המחזה – חייו הטראגיים של סוכן-נוסע פשוט, אשר חלומותיו, תשוקותיו ורצונותיו משקפים כל אחד מאתנו.

ביבליוגרפיה

1. Hawkins William, "Death of a Salesman Powerful Tragedy", Death of a Salesman. Text and Criticism, ed. by Gerald Weales (New York, The Viking Press, 1969).
2. Mielziner Jo, "Designing a Play: Death of a Salesman", Death of a Salesman. Text and Criticism, ed. by Gerald Weales (New York, The Viking Press, 1969).
3. Miller Arthur, "The Amwrican Theater", Death of a Salesman. Text and Criticism, ed. by Gerald Weales (New York, The Viking Press, 1969).
4. Murphy Brenda, Death of a Salsman: Plays in Production (Cambridge, Cambridge University Press, 1995).
5. Welland Dennis, Miller: A Study of His Plays (London, Eyre Methuen, 1979).
6. מילר ארתור, מותו של סוכן, מאנגלית: דן אלמגור (ישראל, אור עם, 1986).

